

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือและสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรยุคใหม่
โดยใช้หลักเกษตรกรรมยั่งยืนหลังสถานการณ์การระบาดของ
โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

The Create a Network of Cooperation and Strengthen Modern
Farmers using the Principles Sustainable Agriculture
After the Outbreak of Coronavirus Disease 2019

สุนทร ปัญะพงษ์, อัญชลี ชัยศรี, ทศไนวรรณ ดวงมาลา, วิมลศิลป์ ประชัยภูมิ

Soonthorn Panyapong, Anchalee Chairsri,

Thassanaiyawan Doungmala, Wimolsil Prungchaiyaphum

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Faculty of Arts and Science, Chaiyaphum Rajabhat University

Corresponding Author, E-mail: soonpan_cprou@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรยุคใหม่โดยใช้หลักเกษตรกรรมยั่งยืนหลังสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรและกลุ่มเป้าหมายใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจงคือผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านโนนเชือก ตำบลสัมปอ อำเภोजตุรัส จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 45 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อยจากบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญของชุมชน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือและสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรยุคใหม่โดยใช้หลักเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกร ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายร่วมกันของเครือข่าย ความเข้าใจในวัตถุประสงค์และเป้าหมายของเครือข่าย ความสัมพันธ์กันแบบปฐมนิเทศ การสร้างจิตสำนึกและมองเห็นประโยชน์ของส่วนร่วมภายในเครือข่าย การกระตุ้นเพื่อให้รวมตัวเป็นเครือข่ายได้รวดเร็ว ความพร้อมในการร่วมเป็นเครือข่าย การสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐหรือองค์กรภาคเอกชน สมาชิกเครือข่ายมีความรู้ความสามารถ ทักษะ ศักยภาพ และมีภาวะผู้นำ เครือข่ายความร่วมมือที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของกลุ่ม การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การจัดระบบเกษตรกรรมยั่งยืน

คำสำคัญ: การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ, หลักเกษตรกรรมยั่งยืน, เกษตรกรยุคใหม่

Abstract

The purpose of this research has the objective to create a network of cooperation and strengthen modern farmers using the principles Sustainable agriculture after the outbreak of coronavirus disease 2019. The researcher used qualitative research. The population and target group used a purposive selection method, namely 45 people living in the Ban Non Chueak community, Sompoi Subdistrict, Chatturat District, Chaiyaphum Province. The tools used are interviews and small group meetings with people who provide important information in the community. and analyze content data.

The research result found that:

Creating a collaborative network and strengthening modern farmers by using sustainable agriculture principles to reduce farmers' production costs, including setting common goals of the network. Understanding of the network's objectives and goals primary relationship Creating awareness and seeing the benefits of participation within the network Stimulation to quickly form a network Readiness to join the network Support from government organizations or private sector organizations Network members have knowledge, abilities, skills, potential, and leadership qualities. Network of cooperation that will lead to the strength of the group social change Organizing a sustainable agricultural system.

Keywords: Network Creation of Cooperation, The Principles Sustainable Agriculture, Modern Farmers

1. บทนำ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่อยู่กับสังคมไทยมากกว่า 2 ปีได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจไทยอย่างชัดเจน เพราะการที่เครื่องยนต์ทางเศรษฐกิจของเราจะจุกตัวอยู่กับบางภาคส่วน เช่น ภาคการท่องเที่ยวและบริการ ธนาคารแห่งประเทศไทย (2565) และพึ่งพาการค้าระหว่างประเทศ เป็นสัดส่วนสูง ประกอบด้วย การลงทุนจากต่างประเทศ ลดลงร้อยละ 33.50 มูลค่าการส่งออกลดลงร้อยละ 7.10 และ จำนวนนักท่องเที่ยวลดลงร้อยละ 66.20 สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) (2565) ทำให้นโยบายยับยั้งการระบาด ซึ่งส่งผลทำให้ต้องปิดพรมแดนระหว่างประเทศ ระหว่างจังหวัด และทำให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจหยุดชะงัก มีต้นทุนทางเศรษฐกิจที่สูงมาก และได้ส่งผ่านผลกระทบไปไกลจากบริษัทใหญ่ต้นน้ำ ไปจนถึงผู้ผลิตและแรงงานตัวเล็กตัวน้อยที่ปลายน้ำอย่างถ้วนทั่ว อีกทั้ง วิกฤติจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ยังได้ตอกย้ำถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำของระบบเศรษฐกิจของเรา ซึ่งประกอบด้วย

หน่วยเศรษฐกิจรายย่อยเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) ผู้ใช้แรงงาน หรือเกษตรกร ซึ่งอาจมีสายป่านสั้น มีสถานการณ์การเงินที่ตึงตัวเป็นทุนเดิม และมีข้อจำกัดในการเข้าถึงเครื่องมือในการรับมือกับวิกฤตครั้งนี้ และที่สำคัญคือส่วนใหญ่อยู่นอกระบบ ไม่มีหลักประกันทางสังคม (social safety net) รองรับ และภาครัฐอาจไม่มีข้อมูลมากพอในการออกแบบนโยบายช่วยเหลือเยียวยาที่ตรงจุดและทั่วถึงมากนัก โดยเฉพาะเกษตรกรไทย

อาจกล่าวได้ว่า เกษตรกรเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตครั้งนี้ผ่านปัญหาเชิงโครงสร้างข้างต้นของประเทศอย่างชัดเจน หลายคนอาจมีมายาคติว่าภาคเกษตรจะมีศักยภาพในการรองรับการจ้างแรงงานให้กับคนที่กลับไปภูมิลำเนาได้เหมือนสมัยวิกฤตต้มยำกุ้ง แต่ปัญหาก็ยังแล้งและปัญหาเชิงโครงสร้างต่าง ๆ ของภาคเกษตรไทยในปัจจุบัน (Attavanich et al, 2019: 122) อาจทำให้เป็นไปได้อย่างขึ้น จากข้อมูลทะเบียนเกษตรกรไทยปี 2562 ซึ่งครอบคลุมครัวเรือนเกษตรกรเกือบทั้งหมดกว่า 6.08 ล้านครัวเรือนทั่วประเทศ แสดงให้เห็นถึงความเปราะบางในหลายมิติของครัวเรือนเกษตรกรต่อวิกฤตครั้งนี้ ได้แก่ เกษตรกรไทยกว่าครึ่งทั่วประเทศกำลังเพาะปลูกและมีผลผลิตพร้อมขายในช่วงไตรมาสแรกของปี และเกษตรกรไทยพึ่งพิงรายได้จากนอกภาคการเกษตร โดยเฉพาะเกษตรกรไทยมีแรงงานที่ทำงานนอกภาคเกษตรอยู่ถึง 9.58 ล้านคน ซึ่งมาจากครัวเรือนในภาคอีสานมากที่สุด (6.94 ล้านคน) โดยแรงงานส่วนใหญ่ทำงานรับจ้างทั่วไปนอกภาคเกษตรมากที่สุด (กว่า 80%) ซึ่งมีความเปราะบางต่อการโดนเลิกจ้างหรือลดเวลาทำงาน และในทุกพื้นที่มีสัดส่วนแรงงานในกลุ่มอายุ 46-60 ปีสูงที่สุดถึง 45% และมีแรงงานอายุน้อยกว่า 45 ปีอยู่ถึง 29% รวมทั้งเกษตรกรไทยมีภาระหนี้สินสูง ภาวะทางการเงินที่ตึงตัวของครัวเรือนเกษตรกรจำนวนมากจึงน่าจะส่งผลโดยตรงต่อความเปราะบางต่อวิกฤตโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ครั้งนี้

อำเภอจตุรัส เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดชัยภูมิโดยเนื้อที่ประมาณ 690 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 431,250 ไร่ มีประชากร 74,482 คน โดยมีกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่จำนวน 9 ตำบล และ จำนวน 119 หมู่บ้าน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ เช่น การปลูกพริก มันสำปะหลัง ข้าวโพด และทำนาปี บางส่วนประกอบอาชีพที่ต่างจังหวัด เนื่องจากประชาชนนิยมปลูกมันสำปะหลังจำนวนมาก จึงเกิดโรงงานอุตสาหกรรมแป้งมันขึ้นในพื้นที่บ้านดอนละนาม ตำบลละหาน เพื่อรองรับผลผลิตมันสำปะหลังจากเกษตรกร ทำให้เกิดรายได้และอาชีพรับจ้างในโรงงานเกิดขึ้นด้วย ปัจจุบันอำเภอจตุรัสเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจการค้า การศึกษา การแพทย์ คมนาคม สังคมและวัฒนธรรมทางตอนใต้ของจังหวัดชัยภูมิ เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด 1 ใน 6 โครงการ แผนพัฒนาเมืองชัยภูมิ 12 ปี (พ.ศ. 2556-2567) (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอจตุรัส, 2566)

บ้านโนนเชือก ตำบลสัมป่อย อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลัก คือ การทำนา หลังฤดูการเก็บเกี่ยวผลผลิต มีการประกอบอาชีพเสริม เช่น ปลูกอ้อย มันสำปะหลัง เลี้ยงปลา เลี้ยงกบ และเพาะปลูกพืชผักสวนครัว เป็นต้น

ลักษณะทำเกษตรกรรมส่วนใหญ่ภายในชุมชนเป็นการทำเกษตรแบบใช้สารเคมี และมีจำนวนหลายหลังคาเรือนที่ทำเกษตรอินทรีย์เกษตรผสมผสาน ซึ่งได้ผ่านการอบรมจากเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดชัยภูมิ ในปี พ.ศ. 2562 จึงได้นำองค์ความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการทำเกษตรของตนเองในปี พ.ศ. 2563 ที่ผ่านมากเกษตรกรในชุมชนบ้านโนนเชือกกำลังเผชิญกับปัญหา 3 ประการ ได้แก่ 1) การใช้สารเคมีของเกษตรกรในไร่นา เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่เน้นการปลูกพืชง่ายและได้ผลผลิตสูงจึงหันมาใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชมากขึ้น ส่งผลให้สภาพดินเสื่อมสภาพมีสารพิษตกค้าง นอกจากนี้ ยังทำลายระบบนิเวศอาหารตามไร่นา กุ้ง หอย ปู ปลา ลดลง ที่สำคัญยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกร เช่น โรคมะเร็งและโรคปอด เป็นต้น โดยสารพิษจะเข้าสู่ร่างกายผ่านการสัมผัส การสูดดม และการปนเปื้อนในอาหารและน้ำดื่ม 2) ปัญหาศัตรูพืชที่ทำลายผลผลิตทางการเกษตร ทำให้พืชผลทางการเกษตรไม่ได้ผลผลิตที่คุ้มค่าต่อการลงทุน ที่ผ่านมามีแต่ละชุมชนได้ใช้ค่ายาปราบศัตรูพืช วัชพืชในการฉีดพ่นตามไร่นา เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ศัตรูพืชทำลายผลผลิตทางการเกษตร 3) ปัญหาต้นทุนการผลิต ชุมชนยังขาดความรู้ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีทางชีวภาพมาลดต้นทุนการผลิต เช่น การจัดการเมล็ดพันธุ์ การปรับปรุงบำรุงดิน การป้องกันกำจัดศัตรูพืช และการใช้ปุ๋ยเคมี ซึ่งเป็นปัญหาต่อต้นทุนการผลิต ซึ่งสภาพปัญหาการทำเกษตรในปัจจุบันของชุมชนในพื้นที่อำเภอจัตุรัสมีต้นทุนการผลิตที่สูง โดยเฉลี่ยทั้งสิ้นจำนวน 3,000-5,000 บาท การทำอ้อยเฉลี่ยต่อไร่ประมาณ 10,000-14,000 บาท และการทำมันสำปะหลังต่อไร่โดยเฉลี่ย 4,000-5,000 บาท จากการทำการเกษตรในปัจจุบันที่มีต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ประกอบกับเกิดปัญหาความล้มเหลวของราคาผลผลิตจากการเกษตรไม่คุ้มค่าต่อการลงทุน ทำให้มีภาวะหนี้สินเพิ่มขึ้น จนทำให้เกษตรกรบางคนถึงต้องอพยพไปทำงานต่างถิ่น (สัมภาษณ์, เปรี๊ญ สีมวงษ์, 25 พฤษภาคม 2565)

อย่างไรก็ตาม จากการจัดเวทีพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส และประชาชนทั่วไป จำนวน 45 คน พบว่า แม้ว่าเกษตรกรหลายครัวเรือนในชุมชนประสบปัญหาจากสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทั้งการขาดรายได้หลักของกลุ่มวัยแรงงานที่ตกงานเพราะไม่มีอาชีพเสริม การหยุดชะงักของอาชีพเกษตรกรรมในชุมชน ทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนด้านร่างกายและจิตใจอ่อนแอลงมากซึ่งส่งผลกระทบต่อการดำรงชีพในชีวิตประจำวัน แต่มีหลายครัวเรือนที่ปรับตัวด้วยการรวมกลุ่มย่อย ๆ โดยทำเกษตรกรรมแบบธรรมชาติจนสามารถผ่านวิกฤติในครัวเรือนที่สามารถสร้างอาชีพและรายได้ให้กับคนในชุมชน โดยเฉพาะแนวคิดหลักของผู้นำชุมชนคือ “หน้าบ้านสวย หลังบ้านสวน” กล่าวคือการฟื้นฟูหลังการระบาดของโรคโควิด-19 ผู้นำชุมชนได้ขอความร่วมมือให้ทุกครัวเรือนปลูกไม้ดอกไม้ประดับทำให้ชุมชนสะอาด บ้านน่าอยู่ น่าดู และน่ามอง รวมทั้งปลูกพืชผักหลังบ้านเอาไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือน เพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน รวมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน สถานการณ์ดังกล่าวถือได้ว่าชุมชนพัฒนาศักยภาพเกษตรกรโดยการประยุกต์หลักเกษตรกรรมยั่งยืน ซึ่งได้รับการสนับสนุนทั้งด้านความรู้และ

งบประมาณอย่างจริงจัง จนในที่สุดชุมชนบ้านโนนเชือกได้รับรางวัล “หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง
ต้นแบบ : หมู่บ้านอยู่เป็น เป็นสุข” ดีเด่นระดับจังหวัด จังหวัดชัยภูมิ ประจำปี 2565 อีกด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง “การสร้างเครือข่ายความร่วมมือและความ
เข้มแข็งของเกษตรกรยุคใหม่หลังสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อโคโรนา 2019”
โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานการทำงานร่วมกันของชุมชน เพื่อเรียนรู้และสร้างความเข้าใจ
เกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายนำมาประยุกต์ใช้กับหลักเกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อสร้างความ
เข้มแข็งให้กับเกษตรกรต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรยุคใหม่
โดยใช้หลักเกษตรกรรมยั่งยืนหลังสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 45 คน
โดยเลือกจากกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ชุมชนโนนเชือก ตำบลสัมปอ อำเภोजตุรัส
จังหวัดชัยภูมิ ที่ให้ข้อมูล ได้แก่

1. กลุ่มผู้นำชุมชนในพื้นที่ทั้งเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ได้แก่
ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้นำชุมชน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) คณะกรรมการหมู่บ้าน
โดยผู้วิจัยเลือกผู้นำหรือตัวแทนแบบเจาะจงครอบคลุมทุกกลุ่ม จำนวน 9 คน
2. กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน และผู้อาวุโสในพื้นที่ โดยผู้วิจัยเลือกปราชญ์
ชาวบ้านหรือตัวแทนผู้อาวุโสในพื้นที่แบบเจาะจงในพื้นที่ จำนวน 5 คน
3. สมาชิกกลุ่มประชาชนที่ทำเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่ โดยผู้วิจัยเลือก
กลุ่มเกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมยั่งยืนทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1) เกษตรทฤษฎีใหม่ 2) เกษตรอินทรีย์
3) เกษตรผสมผสาน 4) เกษตรธรรมชาติ 5) วนเกษตร ซึ่งแต่ละด้านชาวบ้านต้องทำ
การเกษตรเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 10 ปี ซึ่งผู้วิจัยเลือกจากตัวแทนกลุ่มเกษตรกร
ครอบคลุมทุกกลุ่ม ๆ ละ 3 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 15 คน
4. กลุ่มเกษตรกรที่ดำเนินการโครงการ “โคกหนองนา โมเดล” ในพื้นที่
เป้าหมาย โดยผู้วิจัยเลือกจากกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมดำเนินการโครงการ “โคกหนองนา
โมเดล” โดยเลือกแบบเจาะจงในพื้นที่เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 13 คน
5. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องภายในพื้นที่ ได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภोजตุรัส
สำนักงานพัฒนาชุมชน และเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลสัมปอ เป็นต้น โดยผู้วิจัย
เลือกตัวแทนของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ จำนวน 3 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) ประกอบด้วย วิทยุทัศน์หรืออุดมการณ์เพื่อกำหนดเป้าหมายร่วมกันของเครือข่าย ความเข้าใจในวัตถุประสงค์และเป้าหมายของเครือข่าย ความสัมพันธ์กันแบบปฏุนิยม การมีจิตสำนึกและมองเห็นประโยชน์ส่วนร่วมภายในเครือข่าย การกระตุ้นเพื่อให้รวมตัวเป็นเครือข่ายได้รวดเร็ว ความพร้อมในการร่วมเป็นเครือข่าย การสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐหรือองค์กรภาคเอกชน สมาชิกเครือข่ายมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ศักยภาพ และมีภาวะผู้นำ เป็นต้น

3.3 การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ โดยจัดทำเครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม และผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ รวมทั้ง ผู้วิจัยส่งเครื่องมือวิจัยให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมเนื้อหาไปปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ก่อนที่จะนำไปเก็บข้อมูลจริง

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำหนังสือประสานการเก็บรวบรวมข้อมูลเสนอมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เพื่อนำไปสัมภาษณ์บุคคล/สนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้ที่เกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ และนัดหมาย วัน เวลา สถานที่ในการสนทนากลุ่ม ได้แก่ การระดมแนวคิดเกี่ยวกับประเด็น วิทยุทัศน์หรืออุดมการณ์เพื่อกำหนดเป้าหมายร่วมกันของเครือข่าย ความเข้าใจในวัตถุประสงค์และเป้าหมายของเครือข่าย ความสัมพันธ์กันแบบปฏุนิยม การมีจิตสำนึกและมองเห็นประโยชน์ของส่วนร่วมภายในเครือข่าย การกระตุ้นเพื่อให้รวมตัวเป็นเครือข่ายได้รวดเร็ว ความพร้อมในการร่วมเป็นเครือข่าย การสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐหรือองค์กรภาคเอกชน สมาชิกเครือข่ายมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ศักยภาพ และมีภาวะผู้นำ เครือข่ายความร่วมมือที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของกลุ่ม การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การจัดระบบเกษตรกรรมยั่งยืน โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองและจัดบันทึกการสนทนากลุ่ม บันทึกเสียง ถ่ายภาพ และผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์มาตรวจสอบความสมบูรณ์ และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนการวิจัย

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำผลข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มและข้อมูลข้อคิดเห็น และข้อสรุปตามประเด็นจากการบันทึกการสนทนากลุ่มมาเรียบเรียง จัดหมวดหมู่ ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล และลำดับความสำคัญตามกรอบแนวคิดการวิจัย และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Contents Analysis)

3.6 จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้คำนึงถึงการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มเป้าหมาย จึงได้ยื่นโครงการวิจัยเพื่อขอรับการพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ต่อหน่วยจริยธรรม

การวิจัยในมนุษย์ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ และได้ผ่านการรับรองจริยธรรมแบบเต็มรูปแบบ (Full Board Reviews) โดยยึดหลักพื้นฐานของหลักจริยธรรมการวิจัยสากล เลขที่ HE 66-2-031 สำหรับการวิจัยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย โดยแนะนำตัว อธิบายวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลให้กลุ่มตัวอย่างทราบ พร้อมทั้งชี้แจงรายละเอียดกับกลุ่มเป้าหมายว่า การเข้าร่วมการวิจัยของกลุ่มเป้าหมายในครั้งนี้เป็นการเข้าร่วมด้วยความสมัครใจโดยการตัดสินใจของกลุ่มเป้าหมายเอง และกลุ่มเป้าหมายสามารถถอนตัวออกจากการวิจัยได้ตลอดเวลา ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มเป้าหมายจะเป็นความลับและถูกนำเสนอแบบภาพรวม โดยจะไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อกลุ่มเป้าหมาย และข้อมูลที่ได้จากการประชุมกลุ่มย่อยและการสัมภาษณ์ทั้งหมดจะถูกทำลายหลังจากที่ผลการวิจัยได้รับการเผยแพร่แล้ว

4. สรุปผลการวิจัย

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือและสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรยุคใหม่โดยใช้หลักเกษตรกรรมยั่งยืนหลังสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ประกอบด้วย

4.1 การระดมแนวคิดเกี่ยวกับประเด็นอุดมการณ์เพื่อกำหนดเป้าหมายร่วมกันของเครือข่าย

ทุกคนมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน ผ่านการกำหนดวิสัยทัศน์ ทำให้ทุกคนมีแนวทางการยึดเหนี่ยวให้ดำเนินการไปด้วยกัน เกษตรกรมีความเข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตที่ดี ใช้เทคโนโลยีและมีรายได้ที่มั่นคง การสร้างกลุ่มพัฒนาจนเป็นเครือข่ายล้วนเป็นสิ่งที่ชุมชนอยากให้เกิดขึ้นไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ใด ๆ ก็ตาม หากแต่จะต้องพิสูจน์ให้เห็นผลงานเป็นที่ประจักษ์ เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นสมาชิกของสภาเกษตรกรจังหวัดชัยภูมิ เป็นสมาชิกของเกษตรกรอินทรีย์หลายกลุ่มจึงมีความเข้าใจเรื่องเครือข่ายเป็นอย่างดี

4.2 ความเข้าใจในวัตถุประสงค์และเป้าหมายของเครือข่าย

วัตถุประสงค์และเป้าหมายเป็นตัวขับเคลื่อนเครือข่าย ทุกคนเข้าใจและพร้อมปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน เนื่องจาก เกษตรกร องค์กรเกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน มีความเข้มแข็ง มีรายได้ และอาชีพที่มั่นคง สามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเครือข่ายแต่ละแห่งมีวัตถุประสงค์ต่างกันและเป้าหมายไม่เหมือนกัน แต่สิ่งสำคัญคือการอยู่ร่วมกันคิดร่วมกันทำกิจกรรมร่วมกันให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของแต่ละเครือข่าย รวมทั้ง การให้การอบรม ความรู้ ความเข้าใจช่วยให้เกษตรกรสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้ง่ายขึ้น ผลการปฏิบัติ

4.3 ความสัมพันธ์กันแบบปฐมภูมิ การมีจิตสำนึกและมองเห็นประโยชน์ของส่วนร่วมภายในเครือข่าย

ทุกคนเข้าใจประโยชน์ของการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย มีการติดต่อสื่อสาร ปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การมีจิตใจที่เสียสละ ไม่เอาผลประโยชน์ตัวเองเป็นที่ตั้ง เป็นพื้นฐานทางความคิดที่สำคัญ เป็นจุดเริ่มต้นของการทำงานที่จะทำให้มีโอกาสประสบความสำเร็จในงานกลุ่มหรือเครือข่ายในอนาคต กลุ่มมีจิตสำนึกที่จะปฏิบัติตามกฎกติกาของการทำมาตรฐานโดยไม่ละเมิดกฎเกณฑ์ของกลุ่ม นอกจากนี้ ความสัมพันธ์กันแบบปฐมภูมิ คือการมีจิตสำนึก มีความเสียสละ มีการร่วมมือร่วมใจโดยเอาวัตถุประสงค์และเป้าหมายเป็นที่ตั้ง ซึ่งความสัมพันธ์ในเครือข่ายจะต้องมีความรักความสามัคคีไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม

4.4 การกระตุ้นเพื่อให้รวมตัวเป็นเครือข่ายได้รวดเร็ว และ ความพร้อมในการร่วมเป็นเครือข่าย

ทุกคนเข้าใจถึงความต้องการรวมกันเป็นเครือข่าย เพราะไม่สามารถทำงานได้ หากปราศจากการช่วยเหลือกัน เครือข่ายการที่มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาให้ความรู้ความเข้าใจ มีการศึกษาดูงาน เพื่อสร้างแรงจูงใจในการรวมตัวเป็นเครือข่ายหรือกลุ่ม ดังนั้น การกระตุ้นให้มีการรวมตัวเป็นเครือข่ายอย่างรวดเร็วคือการหาคนหรือกลุ่มที่มีแนวคิดเดียวกันพร้อมที่จะทำงานร่วมกันในเป้าหมายประสงค์เดียวกัน รวมทั้ง การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรของชุมชน

4.5 การอบรมเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความตระหนักเข้าใจและเห็นความสำคัญของการสร้างเครือข่าย

การสร้างเครือข่ายอาจไม่ได้เห็นผลในทันทีแต่การอบรมชี้แนะแนวทางการดำเนินงานและประโยชน์ที่จะได้รับแก่เกษตรกรจะทำให้ไปถึงจุดหมายได้เร็วขึ้น มีการประชุมอยู่เนือง ๆ อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง ใช้แทนการอบรมให้เกิดความตระหนักเข้าใจ เห็นความสำคัญของการสร้างเครือข่าย เพื่อประโยชน์ในด้านการพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการให้ดียิ่งขึ้น โดยต้องเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างเครือข่ายต้องชี้ให้เห็นประโยชน์ที่อยู่จุดหมายแล้วเดินร่วมกันทำร่วมกัน ทั้งนี้ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการทำงานในพื้นที่และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะทำงานเป็นกลุ่ม การสร้างแรงบันดาลใจ โดยเฉพาะการได้เห็นตัวอย่างของกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ

4.6 การออกแบบเครือข่ายและบทบาทหน้าที่ของสมาชิกเครือข่าย

การออกแบบเครือข่ายเป็นการนำคนหรือกลุ่มคนที่มีความคิดหรือจุดประสงค์เดียวกันมารวมกันทำงานร่วมกันหรือทำงานต่างกันแต่มีเป้าหมายเดียวกันโดยทำงานตามความถนัดของแต่ละบุคคลหรือพร้อมที่จะทำหน้าที่นั้น ๆ การมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่สมาชิกเป็นการให้ความสำคัญกับสมาชิกทุกคนตามความถนัด และทำให้เกิด

การขับเคลื่อนเครือข่ายอย่างยั่งยืน โดยทุกคนในทีมจะมีบทบาทหน้าที่ และได้รับการกระตุ้นด้วยการสอบถามผลการดำเนินงาน มีภาพถ่ายการดำเนินงาน การจัดทำโครงสร้าง แผนผังการทำงานของกลุ่ม รวมทั้ง การมอบบทบาทหน้าที่ การออกแบบจัดทำโครงสร้างหน้าที่ บุคคลทำหน้าที่เป็นสิ่งที่สำคัญ เราจะต้องคัดสรรให้เหมาะสมกับตำแหน่งนั้น ๆ

4.7 การสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐหรือองค์กรภาคเอกชน

การสนับสนุนจากภาครัฐหรือเอกชน มีส่วนช่วยเร่งให้การดำเนินงานของเครือข่ายไปได้รวดเร็วขึ้น ถ้าเครือข่ายได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐหรือภาคเอกชนก็จะเป็นกำลังขับเคลื่อนให้เครือข่ายเติบโตหรือถึงเป้าประสงค์ได้เร็วขึ้นหรือได้รับประโยชน์ที่ไม่คาดคิดได้อย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ จัดทำโครงการกลุ่มเพื่อพัฒนา วิสาหกิจชุมชนผ่านองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อขอสนับสนุนจากรัฐบาล ประกอบด้วย สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดชัยภูมิ พัฒนาชุมชนอำเภอจัตุรัส พลังงานจังหวัดชัยภูมิ และ พาณิชย์จังหวัดชัยภูมิ

4.8 การส่งเสริมสมาชิกเครือข่ายมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ศักยภาพ และมีภาวะผู้นำ

ทุกคนสามารถพัฒนาได้ การมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ จะส่งเสริมศักยภาพ และภาวะผู้นำ ขับเคลื่อนองค์กรได้อย่างยั่งยืน มีการส่งเสริมความสามารถในด้านการจดบันทึก ทักษะการพูด ศักยภาพการจัดอบรม ภาวะผู้นำผ่านโครงการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้ จากสมุนไพรอินทรีย์ครบวงจร กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องมีการส่งเสริมสมาชิกเครือข่ายให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ศักยภาพ และมีภาวะผู้นำ เปรียบเช่นมีดต้องมีการลับคมอย่างสม่ำเสมอพร้อมที่จะใช้งานได้ทุกเมื่อ การจัดกิจกรรม การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การให้โอกาส การพื้นที่แสดงออก ล้วนแล้วแต่แต่เป็นการส่งเสริมสมาชิกให้มีความรู้เพิ่มขึ้น ซึ่งการพัฒนาบุคลากร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การประชาสัมพันธ์และสร้างการรับรู้

4.9 เครือข่ายความร่วมมือที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของกลุ่ม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การมีเครือข่ายเข้มแข็งมีความสำคัญมากเพราะบ่งชี้ถึงการมีศักยภาพ เครือข่ายใดที่มีความเข้มแข็งมากความสำเร็จย่อมเกิดกับเครือข่ายนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงสังคมได้อย่างมาก เพราะส่งผลทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางที่ดีขึ้นได้อย่างแน่นอน เนื่องจากการมีเครือข่ายเป็นการสนับสนุนการทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะการทำเกษตรกรรมยั่งยืน เน้นการจ้างงานจากคนในท้องถิ่นและเน้นเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อเป็นการกระจายความเจริญ และความ เข้มแข็งยั่งยืนไปสู่ท้องถิ่น การมีกลุ่มหรือมีเครือข่ายที่เข้มแข็ง ล้วนแล้วแต่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มเกษตรกร แล้วนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคม

4.10 การจัดระบบเกษตรกรรมยั่งยืน

เกษตรกรรมยั่งยืนจะส่งต่อ ผ่านรุ่นสู่รุ่นต่อไป สามารถยืนหยัดในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ ไม่ว่าจะเป็นกึ่งวิกฤตการณ์เข้ามาก็สามารถอยู่รอดได้ เนื่องจากการจัดการ

เกษตรกรรมยั่งยืนจะแบบไหนก็ดีทั้งนั้นอยู่ที่บริบทอยู่ที่พื้นที่ชุมชนหรือแนวคิด เพราะแต่ละอย่างนั้นการบริหารจัดการไม่เหมือนกัน กลุ่มจัดระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ได้แก่ การทำเกษตรอินทรีย์ ที่ได้รับมาตรฐาน IFOAM เป็นการจัดการแปลงปลูกอย่างมีระบบระเบียบง่ายต่อการบริหารจัดการและประหยัดเวลาในการดูแลและการทำเกษตรที่กล่าวมาทั้งหมดจะไม่ใช้เคมีเลย การจัดระบบเกษตรกรรมยั่งยืนในทุกระบบที่กล่าวมาแล้วล้วนเป็นสิ่งที่ดี และการเข้าถึงบริบทชุมชนนั้น ๆ สภาพแวดล้อม ปัญหาต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัย ควรมีการศึกษาวิจัยและวิเคราะห์ก่อนการดำเนินการ จึงจะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือและสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรยุคใหม่โดยใช้หลักเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรหลังสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ประกอบด้วย

5.1 การระดมแนวคิดเกี่ยวกับประเด็นอุดมการณ์เพื่อกำหนดเป้าหมายร่วมกันของเครือข่าย โดยทุกคนมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือมีแนวทางการยึดเหนี่ยวให้ดำเนินการไปด้วยกัน เกษตรกรมีความเข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตที่ดี ใช้เทคโนโลยีและมีรายได้ที่มั่นคง การสร้างกลุ่มและพัฒนาเครือข่ายเป็นสิ่งที่ชุมชนอยากให้เกิดขึ้น สอดคล้องผลการวิจัยเรื่องแนวทางการสร้างเครือข่ายการพึ่งตนเองของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเป็นการเชื่อมโยงในลักษณะของเครือข่ายเกษตรกรที่ประกอบด้วยรูปแบบและขบวนการประกอบด้วย มีการรับรู้มุมมองที่เหมือนกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีความสนใจหรือผลประโยชน์ การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน การเกื้อหนุนพึ่งพากัน และ การมีปฏิสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยน (ประกอบ มีโคตรกอบ, สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา และพรนิพา รัตนคณาทรัพย์, 2564: 17-26)

5.2 ความเข้าใจในวัตถุประสงค์และเป้าหมายของเครือข่าย เพื่อให้ทุกคนเข้าใจและพร้อมปฏิบัติ สิ่งสำคัญคือการอยู่ร่วมกันคิดร่วมกันทำกิจกรรมร่วมกันให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของแต่ละเครือข่าย รวมทั้ง การให้การอบรม ความรู้ ความเข้าใจ ช่วยให้เกษตรกรสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้ง่ายขึ้น ผลการปฏิบัติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุทิศ ทาหอม และคณะ (2562: 1-27) ที่กล่าวว่าที่ประชุมได้ร่วมพูดคุยเพื่อให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกันในการส่งเสริมพัฒนาอาชีพเกษตรกรของชุมชนไปบรรจุไว้ในแผนเทศบาลัญญัติประจำปีให้เป็นชุดข้อมูลในการพัฒนาเพื่อต่อยอดการทำเกษตรกรรมยั่งยืนและชุมชนพึ่งตนเองในอนาคตต่อไป

5.3 ความสัมพันธ์กันแบบปฏุนิยม การมีจิตสำนึกและมองเห็นประโยชน์ของส่วนรวมภายในเครือข่าย โดยทุกคนเข้าใจประโยชน์ของการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย มีการติดต่อสื่อสารกันอย่างต่อเนื่องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การมีจิตใจที่เสียสละ สอดคล้องกับแนวคิดของ Wasserman & Faust (1994: 6) ที่กล่าวถึงเครือข่ายชุมชนที่เน้นความสัมพันธ์

ทางสังคมและรูปแบบของความสัมพันธ์ภายในกลุ่มที่เกิดจากการรวมกันประกอบกันเป็นเครือข่าย ภายใต้ประโยชน์ที่เกิดจากการรวมเป็นเครือข่าย

5.4 การกระตุ้นเพื่อให้รวมตัวเป็นเครือข่ายได้รวดเร็ว หรือ ความพร้อมในการรวมเป็นเครือข่าย เน้นให้ทุกคนเข้าใจถึงความต้องการรวมกันเป็นเครือข่าย เพราะไม่สามารถทำงานได้หากปราศจากการช่วยเหลือกันในเครือข่ายการที่มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาให้ความรู้ ความเข้าใจ มีการศึกษาดูงาน เพื่อสร้างแรงจูงใจในการรวมตัวเป็นเครือข่ายหรือกลุ่ม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัชชา ณัฐโชติภคิน อนุวัติ กระสังข์ และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง (2562: 31-40) ที่กล่าวว่า การสร้างแนวร่วมสมาชิกเครือข่าย เช่น การเปิดเวทีระดมความคิดเห็น และร่วมกันแก้ไขปัญหา สร้างแรงจูงใจเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเข้าร่วมเป็นสมาชิก โดยเริ่มจากผู้ประกอบการเหมือนกันมารวมกลุ่มกันจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน โดยมีวัดเป็นผู้สนับสนุนด้านสถานที่ และภาครัฐสนับสนุนวัสดุและสร้างองค์ความรู้

5.5 การอบรมเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความตระหนักเข้าใจและเห็นความสำคัญของการสร้างเครือข่าย เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการทำงานในพื้นที่และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน เนื่องจากเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการทำงานเป็นกลุ่ม การสร้างแรงบันดาลใจ โดยเฉพาะการได้เห็นตัวอย่างของกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องแนวทางการสร้างเครือข่ายการพึ่งตนเองของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่กล่าวว่า การทำงานเน้นการรับรู้มุมมองที่เหมือนกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การมีความสนใจหรือผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน การเกื้อหนุนพึ่งพากัน และการมีปฏิสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยน (ประกอบ มีโคตรกอบ, สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา และพรนิพา รัตนคุณาทรัพย์, 2564: 17-26)

5.6 การออกแบบเครือข่าย/บทบาทหน้าที่ของสมาชิกเครือข่าย เป็นการนำคนหรือกลุ่มคนที่มีความคิดหรือจุดประสงค์เดียวกันมารวมกันทำงานร่วมกันหรือทำงานต่างกัน แต่มีเป้าหมายหรือจุดประสงค์เดียวกันทำให้เกิดการขับเคลื่อนเครือข่ายอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลธิชา จิรภัคพงศ์ พระครูปริยัติวรกร พระศักดิ์ธัช แสงธง สมจิต ขอนวงศ์ (2565: ก) การสร้างเครือข่าย เป็นการดำเนินงานร่วมกันของกลุ่มคนหรือองค์กรที่มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม และมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกันเป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การตกลงที่จะทำงานร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บทบาทหน้าที่ในการทำงานระหว่างกัน

5.7 การสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐหรือองค์กรภาคเอกชน มีส่วนช่วยเร่งให้การดำเนินงานของเครือข่ายไปได้รวดเร็วขึ้น ถ้าเครือข่ายได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐหรือภาคเอกชนก็จะเป็นการขับเคลื่อนให้เครือข่ายเติบโตหรือถึงเป้าประสงค์ได้เร็วขึ้นหรือได้รับประโยชน์ที่ไม่คาดคิดได้อย่างกว้างขวาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤชา โฆษาศิวิไลซ์, เสาวภา สุขประเสริฐ และสุวารี ศรีบุญ (2559: 105) ที่กล่าวว่า สภาพเครือข่ายพลังสังคมของกลุ่มอาชีพที่มีความหลากหลายของอำเภอคอนสวรรค์ซึ่งเกิดจากการถ่ายทอด ภูมิปัญญาจากรุ่นสู่

รุ่นมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และกลุ่มอาชีพที่เกิดจากการสนับสนุนส่งเสริมจากภาครัฐ โดยอาศัยหลักของการสร้างเครือข่ายเป็นตัวกำหนดโครงสร้างของกลุ่มแต่ละอาชีพในการขับเคลื่อนพัฒนา จึงเกิดเป็นแนวทางการสร้างเครือข่ายพลังสังคม

5.8 การส่งเสริมสมาชิกเครือข่ายมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ศักยภาพ และมีภาวะผู้นำ เป็นการส่งเสริมสมาชิกให้มีความรู้เพิ่มขึ้น ซึ่งการพัฒนาบุคลากร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการประชาสัมพันธ์และสร้างการรับรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ สมคิด บางโม (2547) ได้อธิบายถึงการฝึกอบรมเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการ ท างานเฉพาะอย่าง อาจจำแนกวัตถุประสงค์ในการ ฝึกอบรมได้ 4 ประการ เรียกว่า KUSA ประกอบด้วย 1) เพิ่มพูนความรู้ 2) เพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจ 3) เพื่อเพิ่มพูน ทักษะ 4) เพื่อเปลี่ยนแปลงเจตคติ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นฤชา โฆษาศิวิไลซ์, เสาวภา สุขประเสริฐ และสุวารี ศรีบุญะ (2559: 106) ที่กล่าวว่า แนวทางการสร้างเครือข่ายพลังสังคม ประกอบด้วย ด้านภาวะผู้นำ ด้านความร่วมมือของสมาชิกกลุ่ม การประสานงานของเครือข่าย การติดต่อสื่อสารระหว่างเครือข่าย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่าย ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ ทูทางสังคม นำมาบูรณาการในการพัฒนา สร้างเครือข่ายทางสังคมทำให้เกิดความเข้มแข็งมากขึ้น

5.9 เครือข่ายความร่วมมือที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของกลุ่มหรือการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การมีเครือข่ายเข้มแข็งมีความสำคัญมากเพราะบ่งบอกถึงการมี ศักยภาพ เครือข่ายใดที่มีความเข้มแข็งหรือมีเครือข่ายมากความสำเร็จย่อมก็เกิดกับเครือข่าย นั้นสามารถเปลี่ยนแปลงสังคมได้อย่างมาก การมีกลุ่มหรือมีเครือข่ายที่เข้มแข็ง ล้วนแล้วแต่ นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มเกษตรกร แล้วนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรรณิกา อุตสาสาร และคณะ (ม.ป.ป.) ที่กล่าวว่า สร้างเครือข่าย เกษตรกรผู้ผลิตสินค้าปลอดภัยจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของ ความเข้มแข็งจากภายในชุมชน และ การประสานความร่วมมือการทำงานเป็นภาคีเครือข่าย แบบ “เบญจภาคี”

5.10 การจัดระบบเกษตรกรรมยั่งยืน เช่น การทำเกษตรอินทรีย์ วนเกษตร เกษตรธรรมชาติ เกษตรทฤษฎีใหม่ การทำเกษตรผสมผสาน การทำเกษตรประณีตสามารถ ยืนหยัดในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ ไม่ว่าจะเป็นกึ่งวิกฤตการณ์เข้ามาก็สามารถอยู่รอดได้ เนื่องจากการจัดการเกษตรกรรมยั่งยืนจะแบบไหนก็ดีทั้งนั้นอยู่ที่บริบทอยู่ที่พื้นที่ชุมชนหรือ แนวคิด เพราะแต่ละอย่างนั้นการบริหารจัดการไม่เหมือนกัน กลุ่มจัดระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ได้แก่ การทำเกษตรอินทรีย์ เป็นการจัดการแปลงปลูกอย่างมีระบบระเบียบต่อการ บริหารจัดการและประหยัดเวลาในการดูแลและการทำเกษตรที่กล่าวมาทั้งหมดจะไม่ใช้เคมี เลย การจัดระบบเกษตรกรรมยั่งยืนในทุกะบบที่กล่าวมาแล้วล้วนเป็นสิ่งที่ดี และการเข้าถึง บริบทชุมชนนั้น ๆ สภาพแวดล้อม ปัญหาต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัย ควรมีการศึกษาวิจัย และวิเคราะห์ก่อนการดำเนินการ จึงจะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาเกษตรกร

ผู้ผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยในจังหวัดกำแพงเพชร ของ กรรณิกา อุตสาสาร และคณะ (ม.ป.ป.) ที่กล่าวว่า สร้างเครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าปลอดภัยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ 1) การเน้นความสำคัญของบริบท ของพื้นที่ที่มีความเฉพาะเจาะจง 2) การสนับสนุน การพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของความเข้มแข็งจากภายในชุมชน และ 3) การประสานความร่วมมือการทำงานเป็นภาคีเครือข่ายแบบ “เบญจภาคี”

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัย พบว่า การทำกิจกรรมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านเกษตรกรรม การค้นหาชุดความรู้ภูมิปัญญาในชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนทั้งระดับอำเภอและระดับ จังหวัด รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาจนสามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือให้เกิดความเข้มแข็งต่อไป

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายเพื่อนำไปสู่ความร่วมมือ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มเกษตรกร เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ ก่อนการดำเนินการโครงการ ขณะดำเนินโครงการและหลังการดำเนินการโครงการ

2. ควรมีการศึกษาถึงการสร้างนวัตกรรมเพื่อการส่งเสริมการสร้างเครือข่าย การพึ่งตนเองของกลุ่มเกษตรกร

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่คือการรวมตัวของเครือข่ายได้ รวดเร็วและความพร้อมในการร่วมเป็นเครือข่าย เนื่องจากเกษตรกรมีศักยภาพและความรู้ พร้อม เข้าใจถึงสภาพปัญหาของพื้นที่ทำให้การรวมตัวเพื่อทำงานในลักษณะเครือข่ายได้ง่าย ขึ้น รวมทั้ง การมีเครือข่ายความร่วมมือในชุมชนหลาย ๆ กลุ่มย่อยที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็ง และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของกลุ่มต่าง ๆ ได้มากขึ้น ซึ่งจะทำให้การสร้างเครือข่ายความ ร่วมมือและสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรยุคใหม่โดยใช้หลักเกษตรกรรมยั่งยืนหลัง สถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019 ได้ประสบความสำเร็จและเป็น ต้นแบบของการทำงานเครือข่ายในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กรรณิกา อุตสาสาร, ธวัชณี ลาติน, อิสสรพร กล่อมกล้านุ่ม, โอภามา จำเภา, จันทิมา ก้อน จันท์เทศ และจำเนียรน้อย สิงห์รักษ์. (ม.ป.ป.). การพัฒนาเครือข่าย เกษตรกรอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยใน จังหวัด กำแพงเพชร. เข้าถึงได้จาก <https://huso.kpru.ac.th/h-sd/contents/Files/Kanina02.pdf> (สืบค้นเมื่อ 28 พฤษภาคม 2566).

- ณัฏชา ญัฐโชติภคิน, อนุวัติ กระสังข์ และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง. (2562). กระบวนการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. **วารสารศิลปศาสตร์ราชมงคลสุวรรณภูมิ**, 1(1), 31-40.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2565). **ส่องเศรษฐกิจปี 2565 ก้าวแรกหลังมรสุมโควิด 19**. เข้าถึงได้จาก <https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/articles-and-publications/bot-magazine/Phrasiam-64-6/The-Knowledge-64-6-1.html> (สืบค้นเมื่อ 28 พฤษภาคม 2566).
- นฤชา โฆษาศิวิไลซ์, เสาวภา สุขประเสริฐ และสุวารี ศรีบุญนะ. (2559). รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายพลังสังคมเชิงบูรณาการในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน. **วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย**, 11(38), 105-118
- ประกอบ มีโคตรกอบ, สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา และพรนิพา รัตนคณาทรัพย์. (2564). การสร้างเครือข่ายการพึ่งตนเองของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. **วารสารสถาบันวิจัยพินิตธรรม**, 8(2), 17-26.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ). (2565). **เศรษฐกิจไทยกับการพึ่งพาต่างชาติ**. เข้าถึงได้จาก <https://tdri.or.th/2020/08/covid-51/> (สืบค้นเมื่อ 28 พฤษภาคม 2566).
- สมคิด บางโม. (2547). **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอจัตุรัส. (2566). **ความเป็นมาของอำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ**. เข้าถึงได้จาก <https://district.cdd.go.th/chatturat/about-us/vision/> (สืบค้นเมื่อ 25 พฤษภาคม 2566).
- อุทิศ ทาหอม, สำราญ ธุระตา และคนศ วงษา. (2562). การพัฒนาศักยภาพเกษตรกรแบบมีส่วนร่วม โดยการประยุกต์ใช้หลักเกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรชุมชนบ้านคูขาด ตำบลสตึก อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์. **วารสารพัฒนาสังคม**, 21(2), 1-27.
- Attavanich, Witsanu, Sommarat Chantararat, Jirath Chenphuengpawon, Phumsith Mahasuweerachai, Kannika Thampanishvong et al. (2019). **Farms, farmers and farming: a perspective through data and behavioral insights**. PIER Discussion Paper No. 122.
- Wasserman, S., & Faust, K. (1994). **Social network analysis: Methods and applications**. Cambridge: Cambridge University Press.